

ความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ในเขตพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น

Needs for Knowledge and Media on Rice Production of Farmer Housewives in Nongwai Irrigation Project Area, Changwat Khon Kaen

กมลศรี สารานุกร* และ ชัยชาญ วงศ์สัมบุณย์¹

Kamol Sri Sarast* and Chaicharn Wongsamun¹

บทคัดย่อ: ศึกษาความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของครัวเรือนที่ทำนาข้าว ในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย ได้สุ่มตัวอย่างประชากรจังหวัดขอนแก่น จำนวน 155 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนเมษายน 2550 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า F-test ผลการศึกษา พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้ในการผลิตข้าวระดับมากในเรื่อง การเลือกพันธุ์ข้าว การดูแลรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการตลาด รูปแบบสื่อการส่งเสริมที่แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คนในครอบครัว ผู้นำหมู่บ้าน เกษตรกรผู้นำ และเพื่อนบ้าน การจัดฝึกอบรม การจัดทำแปลงสาธิต การสาธิตวิธีปฏิบัติ การบรรยาย และการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ หอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง หนังสือคู่มือ โทรทัศน์ เอกสารแนะนำ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ วารสารและ ไปสเตอร์ และผลเปรียบเทียบพบว่า แม่บ้านเกษตรกรที่มีความแตกต่างกันในด้าน อายุ การอพยพแรงงาน การเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลผลิตข้าวนาปีต่อไร่ และผลผลิตข้าวนาปรังต่อไร่ มีระดับความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวแตกต่างกัน (**คำสำคัญ:** แม่บ้านเกษตรกร, ความต้องการความรู้และสื่อ, การผลิตข้าว)

ABSTRACT: The research Needs for Knowledge and Media on Rice Production of Farmer Housewives in Nongwai Irrigation Project Area, Changwat Khon Kaen, by random sampling of 155 farmer housewives, in April 2007. Data analysis was obtained through computer program package for frequencies, percentages, means, maximum and minimum, standard deviation, t-test and F-test values. The results revealed that the farmer housewives expressed their needs for knowledge on rice production at the high level in following items: variety selection, crop care, plant protection, harvest and post harvest, and marketing, respectively. The extension media for transferring knowledge on rice production that the farmer housewives needed at the high level were as the following: including agriculture extension worker, family members, village leaders, contact farmers, and neighbors, including training, plot demonstration, method demonstration, lecture, and informal meetings, including village announcing centers, radio, television, extension guides, newspapers, leaflets, journals and posters. The results from comparisons study revealed that there were statistically significant difference between ages, household labor migration, group memberships, rice yields in rainy and dry seasons had statistically significant differences on the levels of needs for knowledge and extension media on rice production. (**Keywords:** farmer housewives, needs for knowledge and media, rice production)

¹ ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น 40002.

Department of Extension, Faculty of Agriculture, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002.

* Corresponding author: pock_38@hotmail.com

บทนำ

ข้าวเป็นอาหารหลักของประชากรโลก เป็นพืชที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของคนไทยและต่อเศรษฐกิจประเทศไทยมีพื้นที่การเกษตรสวนใหญ่เหมาะสมควรต่อการทำนา โดยมีพื้นที่นาปีและนาปรังรวมกันประมาณ 65 ล้านไร่ หรือ ร้อยละ 57 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด มีครัวเรือนเกษตรกรทำนา 3.7 ล้านครัวเรือน หรือ ร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทุกประเภท ในแต่ละปีผลิตข้าวเปลือกได้ประมาณ 27 ล้านตัน โดยมีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย ร้อยละ 3 ต่อปี ในจำนวนนี้ นำไปใช้บริโภคภายในประเทศร้อยละ 57 ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่นๆ 3.4 ล้านตัน และส่งออก 10.2 ล้านตัน ข้าวจัดว่ามีปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรมากเป็นอันดับหนึ่งของกลุ่มพืชไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549)

ในปี 2549 จังหวัดขอนแก่นมีพื้นที่ทำนา 2,478,189 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2548 ซึ่งมีพื้นที่ปลูก 2,392,524 ไร่ คิดเป็นเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.4 พื้นที่สวนใหญ่ปลูกข้าวเหนียว โดยคิดเป็นร้อยละ 74.6 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 1,848,698 ไร่ และปลูกข้าวเจ้าร้อยละ 25.4 629,491 ไร่ จากสถิติย้อนหลัง 5 ปี พบว่ามีการปลูกข้าวเจ้าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากในระยะ 2 ปีที่ผ่านมารัฐบาลได้ประกันราคาข้าวโดยการรับจำนำข้าวเจ้าหอมมะลิในราคาไม่ต่ำกว่าเกวียนละ 10,000 บาท ทำให้เกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรปลูกข้าวเจ้าเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น, 2550)

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย ตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกในเขตพื้นที่ของโครงการ ทั้งหมด 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองขอนแก่น น้ำพอง และข้าสูง ประมาณ 138,200 ไร่ เป็นโครงการชลประทานที่ใช้น้ำจากเขื่อนอุบลรัตน์ ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 มีประชากรในเขตพื้นที่จำนวน 16,562 ครัวเรือน ซึ่งอาชีพหลักของประชากรคือ ทำการเกษตรโดยเฉพาะการทำนา ดังนั้น ข้าวจึงถือเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของเขตโครงการส่งน้ำ

และบำรุงรักษาหนองหวาย ทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง โดยผลผลิตข้าวเฉลี่ยของการทำนาปีอยู่ที่ประมาณ 351 กก.ต่อไร่ และนาปรังอยู่ที่ประมาณ 610 กก.ต่อไร่ (สำนักชลประทานที่ 6, 2549)

สื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างมนุษย์ และสื่อก็มีความสำคัญต่อการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆ ภาคการเกษตร มุ่งไปสู่บุคคลเป้าหมาย โดยจะต้องปฏิบัติด้วยความรวดเร็ว ฉับไว ทันต่อสถานการณ์ เหตุการณ์ มีความคล่องตัว และมุ่งเพื่อให้ผลทางการส่งเสริมและเผยแพร่ สามารถกระจายสู่บุคคลเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อบุคคลเป้าหมาย อันจะนำไปสู่การยอมรับวิทยาการนวัตกรรมใหม่ๆ และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่สูงขึ้น (พีระชัย, 2545)

สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรมี 3 แบบ ประกอบด้วย 1) แบบรายบุคคล วิธีการที่ใช้คือ การเยี่ยมเยียนเกษตรกร การติดต่อทางจดหมาย การติดต่อทางโทรศัพท์ 2) แบบกลุ่ม วิธีการที่ใช้คือ การประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ การประชุมสัมมนา ฝึกอบรม การสาธิต การบรรยาย การจัดทัศนศึกษา การเยี่ยมเยียนฟาร์ม 3) แบบมวลชน สื่อที่ใช้ คือ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วัสดุสิ่งพิมพ์ต่างๆ (ณรงค์, 2535) อุดลย์ และคณะ (2536) ได้ศึกษาการใช้สื่อเพื่อรับข่าวสารข้อมูลการเลี้ยงปลาของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า แหล่งข่าวสารที่สำคัญของเกษตรกรคือ สื่อโทรทัศน์และวิทยุ เกษตรกรรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือวิทยุ และจดหมายข่าว ทรงยุทธ (2540) ได้ศึกษา ความต้องการบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเร่งรัดการผลิตข้าวหอมมะลิ ในจังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรต้องการความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในเรื่องการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว วัชพืช การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช และเกษตรกรต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการฝึกอบรมและวิธีการดูงาน พีระชัย (2545) ได้ศึกษา การรับสื่อ

ภาคการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สื่อที่เกษตรกรเห็นว่าเหมาะสมและต้องการในงานส่งเสริม คือสื่อวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สื่อการอบรมและสื่อเอกสารแนะนำ เป็นอันดับที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ โสภณ (2546) ได้ศึกษาความต้องการบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนข้าวในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรต้องการบริการส่งเสริมการเกษตรด้านความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวและผลิตเมล็ดพันธุ์ดี

สตรีในชนบทของไทยประกอบอาชีพการเกษตรร้อยละ 70.6 และสตรีเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเกษตรรวมทั้งการผลิตข้าวเช่นเดียวกับเกษตรกรชาย อย่างไรก็ตามพบว่ามีการอพยพแรงงานชาย จึงทำให้สตรีมีบทบาทในการทำงานมากขึ้น แต่สตรีในชนบทมีข้อจำกัดในการพัฒนาความรู้พื้นฐานและความรู้ในการประกอบอาชีพเพราะมีการศึกษาระดับพื้นฐานภาคบังคับน้อยกว่าผู้ชาย เนื่องจากทางบ้านมักต้องการให้เป็นแรงงานที่บ้าน จึงยังมีสตรีในชนบทที่ยังไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ 13.8 นอกจากนี้สตรีในชนบทยังด้อยโอกาสในการที่จะได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน เพราะมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในครอบครัว (กาญจนาศ, 2545)

เนื่องจากข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น โดยมีการปลูกทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง ปัจจุบันแรงงานสตรีมีบทบาทสำคัญในการผลิตข้าวมากขึ้นเนื่องจากแรงงานผู้ชายมีการอพยพไปทำงานต่างถิ่นเพิ่มขึ้น ดังนั้น การศึกษาความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกรในเขตพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาการผลิตข้าวในเขตชลประทานแห่งนี้ โดยจะสามารถนำผลการศึกษาไปพัฒนากระบวนการถ่ายทอดความรู้โดยผ่านสื่อต่างๆ ให้เหมาะสม ทันสมัย สามารถเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ทางการเกษตรให้ตรงกับความต้องการของแม่บ้านเกษตรกรยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ บางประการของแม่บ้านเกษตรกรผู้ผลิตข้าว สภาพการผลิตและปัญหาในการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร สภาพการได้รับความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ความต้องการความรู้และสื่อส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร และเพื่อเปรียบเทียบความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกรที่มีลักษณะพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการผลิตข้าวที่แตกต่างกัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก โดยการสัมภาษณ์แม่บ้านเกษตรกรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขสามารถนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมาประกอบโดยการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้การวิจัยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแม่บ้านเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของครัวเรือนที่ทำนาข้าวฤดูการผลิตปี 2548/49 ในพื้นที่ 3 อำเภอในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอน้ำพอง และกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย ซึ่งเป็นอำเภอที่อยู่ในเขตพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้มีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์จึงใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ระดับ 92% ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane, (1967) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเท่ากับ 155 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีทั้งคำถามแบบปิดและแบบเปิด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นตอนตามวัตถุประสงค์

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ บางประการของแม่บ้านเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตข้าวและปัญหาในการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร

ตอนที่ 3 การได้รับความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวและความต้องการความรู้และสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบพบกันโดยตรง (face-to-face interview) ระหว่างผู้วิจัยและแม่บ้านเกษตรกรผู้ให้ข้อมูล โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างศึกษาในเดือน เมษายน 2550

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร สภาพการผลิตข้าว สภาพการได้รับความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ย

2) วิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกรที่มีสภาพพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน โดยใช้สถิติค่า t-test และ ค่า F-test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยวิธี Scheffe' test

ผลการศึกษาและวิจารณ์

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ บางประการของแม่บ้านเกษตรกรผู้ผลิตข้าว ดังแสดงไว้ใน Table 1

1.1 ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมพบว่าแม่บ้านเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 44.8 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและสมรสแล้วจำนวนสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 5.6 คน จำนวนแรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือน

เฉลี่ย 2.1 คน มีครัวเรือนที่มีสมาชิกอพยพไปทำงานต่างถิ่นร้อยละ 59.4 แม่บ้านเกษตรกรร้อยละ 73.5 เป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร

1.2 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 11.2 ไร่ต่อครัวเรือน มีรายได้รวมในรอบปีที่ผ่านมา (2548/49) เป็นรายได้รวมภาคการเกษตร เฉลี่ย 39,193.20 บาทต่อครัวเรือน และรายได้รวมจากนอกภาคการเกษตร เฉลี่ย 13,642.00 บาทต่อครัวเรือน แม่บ้านเกษตรกรร้อยละ 59.4 ไม่มีเงินออม และมีหนี้สินเฉลี่ย 37,893.44 บาทต่อครัวเรือน โดยแหล่งเงินกู้ที่สำคัญ คือกองทุนเงินล้านหมู่บ้าน

2. สภาพการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ในฤดูกาลผลิตที่ 2548/49 ดังแสดงไว้ใน Table 2 and Table 3

2.1 สภาพการผลิตข้าวพบว่า ผลผลิตข้าวนาปีเฉลี่ย 440.1 กก./ไร่ และนาปรังเฉลี่ย 619.3 กก./ไร่ ทุกครัวเรือนมีการเก็บข้าวนาปีไว้สำหรับบริโภคเฉลี่ย 3,891.9 กก./ครัวเรือน และนาปรังพบว่ามีเก็บข้าวไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนร้อยละ 8.4 เฉลี่ย 92.4 กก./ครัวเรือน แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวนาปีที่ได้ส่วนใหญ่มาจากการเก็บเมล็ดพันธุ์เอง และนาปรังส่วนใหญ่ได้มาจากทางราชการ วิธีการปลูกข้าวนาปีส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีการปักดำ อัตราเมล็ดพันธุ์ที่ใช้เฉลี่ย 6.7 กก./ไร่ และนาปรังปลูกโดยวิธีหว่านเป็นส่วนใหญ่ อัตราเมล็ดพันธุ์ที่ใช้เฉลี่ย 28.1 กก./ไร่ แม่บ้านเกษตรกรทั้งนาปีและนาปรังส่วนใหญ่นิยมใส่ปุ๋ยในนาข้าวสูตร 16-16-8 โดยอัตราการใส่ปุ๋ยข้าวนาปีเฉลี่ย 23.1 กก./ไร่ และนาปรังเฉลี่ย 21.9 กก./ไร่

2.2 สภาพการจัดการดูแลข้าว พบว่า แม่บ้านเกษตรกรทุกรายให้น้ำในการปลูกข้าวโดยรับน้ำจากคลองชลประทานทั้งข้าวนาปีและข้าวนาปรัง แม่บ้านเกษตรกรร้อยละ 24.5 ใส่ปุ๋ยคอกในนาปีเฉลี่ย 330.2 กก./ไร่ ส่วนนาปรังใส่ปุ๋ยคอกร้อยละ 15.5 เฉลี่ย 345.0 กก./ไร่ มีการใส่ปุ๋ยพืชสดในข้าวนาปีร้อยละ 12.3 เฉลี่ย 188.4 กก./ไร่ แต่ไม่นิยมใส่ปุ๋ยพืชสดในข้าวนาปรัง การใส่ปุ๋ยน้ำชีวภาพในข้าวนาปีร้อยละ 15.5 อัตรา

Table 1 Specification of society.

Specification of economic society (n=155)	Mean
1. age	44.8 year
2. level education	
2.1 Primary school	47.2
2.2 Lower secondary school	16.1
2.3 Upper secondary school	9.7
3. marital status	
3.1 Married	93.6
3.2 Single	6.4
4. member of household	5.6
5. labor of agriculture	2.1
6. migrate	59.4
7. member of agriculture	73.5
8. cultivated area	11.2 rai/household
9. gross income agriculture	39,193.20 bath/household
10. gross be out agriculture	12,642.00 bath/household
11. savings	40.6 household
12. loaning momey	37,893.44 bath/household

Table 2 Rice production.

Rice production (n=155)	Mean	
	in-season rice field	off season paddy field
1. harvest	440.1 kg./rai.	619.3 kg./rai.
2. for consume	3,891.9 kg./household	92.4 kg./household
3. resource	household, governmental	household, governmental
4. process	indirect seeding	paddy-sown field
5. seed	6.7 kg./rai	28.1 kg.rai
6. apply fertilizer 16-16-8	23.1 kg./rai	21.9 kg.rai

Table 3 Management.

Management (n=155)	Mean	
	in-season rice field	off season paddy field
1. water	irrigation	irrigation
2. manure	330.2 kg./rai	345.0 kg./rai
3. green manure	188.4 kg./rai	-
4. organic fertilizer	23.5 liter/rai	27.8 liter/rai

การใส่เฉลี่ย 23.5 ลิตร/ไร่ ส่วนนาปรังใส่ร้อยละ 10.3 อัตราการใส่เฉลี่ย 27.8 ลิตร/ไร่ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืชส่วนใหญ่ใช้แรงงานคน

2.3 สภาพการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว พบว่า แม่บ้านเกษตรกรที่ทำนาปีส่วนใหญ่ร้อยละ 77.4 จะใช้แรงงานคนเก็บเกี่ยวทั้งหมด ส่วนนาปรังร้อยละ 72.9 ใช้เครื่องเกี่ยวทั้งหมด ส่วนแรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวข้าวนาปีและนาปรังร้อยละ 64.5 และร้อยละ 62.6 เป็นแรงงานจ้างบางส่วน การเก็บเกี่ยวข้าวนาปีและนาปรังส่วนใหญ่จะเก็บในช่วงระยะพลับพลึง แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มักจะเก็บรักษาข้าวนาปีไว้ในช่วงราคาข้าวสูงจึงจะจำหน่าย ส่วนผลผลิตข้าวนาปรังส่วนใหญ่จะจำหน่ายข้าวทันทีหลังนวดเสร็จ

2.4 ปัญหาในการผลิตข้าว พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก จำนวน 2 ประเด็น คือ ปุ๋ยเคมีราคาแพงและราคาผลผลิตไม่แน่นอน

3. สภาพการได้รับความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ดังแสดงไว้ใน Table 4

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว ที่แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีดังต่อไปนี้

1) เรื่องการเลือกใช้พันธุ์ข้าว แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับความรู้ในประเด็นการเลือกพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลงมากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นการตรวจหาและกำจัดสิ่งปลอมปน การเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพดินและน้ำ และการทดสอบความงอก ตามลำดับ

2) เรื่องการดูแลรักษา แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับความรู้ในประเด็นการใช้น้ำชีวภาพแก่ข้าวมากที่สุด

รองลงมาเป็นประเด็นสูตรปุ๋ยเคมีที่ควรใช้ การตรวจปุ๋ยปลอม การใช้น้ำพืชมรด อัตราการใส่ปุ๋ยเคมี การให้น้ำแก่ข้าว การไถกลบตอซังข้าว และช่วงระยะเวลาที่ควรใส่ปุ๋ยสูตรเคมี ตามลำดับ

3) เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับความรู้ในประเด็นการใช้สารสกัดธรรมชาติ และวิธีการป้องกันกำจัดวัชพืชมากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นการเลือกชนิดสารเคมี และการตรวจวินิจฉัยโรคตามลำดับ

4) เรื่องการอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตชลประทาน แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับความรู้ในประเด็นการปลูกพืชบำรุงดินมากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นการใช้น้ำอย่างประหยัด

5) เรื่องการตลาด แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับความรู้ในประเด็นของข้อมูลด้านราคาผลผลิต มากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นเกี่ยวกับแหล่งจำหน่ายผลผลิต และข้อมูลด้านการจำหน่ายข้าวเปลือก ตามลำดับ

3.2 สื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวที่แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับ มีดังนี้

1) แบบรายบุคคล แม่บ้านเกษตรกรทุกคนเคยได้รับความรู้จากพนักงานขายบริษัทเอกชนมากที่สุด และจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมาเคยได้รับความรู้จากผู้นำหมู่บ้าน จากคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และผู้นำเกษตรกรตามลำดับ

2) แบบกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับโดยวิธีการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ รองลงมาเป็นการสาธิตวิธีปฏิบัติ ความรู้จากสื่อการบรรยาย และการจัดทำแปลงสาธิต ตามลำดับ

Table 4 Acquire for Knowledge and Media on Rice Production of Farmer Housewives.

Media	Acquire for Media		Needs for Media	
	acquire	never been received	need	undesirable
Harvest and postharvest	xxx	xxx	xxx	xxx
1) keep up		/	/	
2) change product		/	/	
Marketing	xxx	xxx	xxx	xxx
1) assemble	/			/
2) market	/			/
3) selling price	/		/	
Individual methods	xxx	xxx	xxx	xxx
1) Agricultural Extension	/		/	
2) headman	/		/	
3) neighbor	/		/	
4) family members	/		/	
5) salesclerk	/			/
Group methods	xxx	xxx	xxx	xxx
1) informal meetings	/		/	
2) account	/		/	
3) training			/	
4) demonstration	/		/	
5) field trip		/		/
Mass method	xxx	xxx	xxx	xxx
1) leaflets	/		/	
2) posters		/	/	
3) journals		/	/	
4) book	/		/	
5) newspapers	/		/	
6) radio	/		/	
7) television	/		/	
8) internet		/		/

3) แบบมวลชน แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้จากหอกระจายข่าวมากที่สุดรองลงมาเคยได้รับความรู้ผ่านทางโทรทัศน์ ได้รับความรู้จาก

แผ่นพับ จากทางหนังสือพิมพ์ จากทางวิทยุกระจายเสียง จากเอกสารแนะนำ และเคยได้รับความรู้จากหนังสือคู่มือ ตามลำดับ

4. ความต้องการความรู้และสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ดังแสดงไว้ใน Table 5

ด้านความต้องการความรู้ในการผลิตข้าวแบ่งออกเป็น 7 ประเด็น คือ การเลือกพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน และวิธีปลูก การดูแลรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตชลประทาน การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการตลาด ด้านความต้องการสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ แบ่งออกเป็น 3 แบบ ประกอบด้วย แบบรายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลชน

4.1 แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการความรู้ระดับมาก ดังต่อไปนี้ 1) เรื่องการเลือกพันธุ์ข้าว ในประเด็นการเลือกพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลง การตรวจหาและกำจัดสิ่งปลอมปน และการเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพดินและน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไสภณ (2546) ซึ่งพบว่าเกษตรกรต้องการบริการส่งเสริมการเกษตร ด้านความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวและผลิตเมล็ดพันธุ์ 2) เรื่องการใช้ปุ๋ย ในประเด็นการตรวจปุ๋ยปลอม การใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพแก่ข้าว สูตรปุ๋ยเคมีที่ควรใช้ การใช้ปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยพืชสด 3) เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ในประเด็นการใช้สารสกัดธรรมชาติ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช การตรวจวินิจฉัยโรค การใช้ตัวห้ำ ตัวเบียนและการใช้กำจัดแสงไฟล่อแมลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทรงยุทธ (2540) ซึ่งพบว่าเกษตรกรต้องการความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว สัตว์ศัตรูข้าว วัชพืช การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและชนิดและการอนุรักษ์แมลงศัตรูธรรมชาติ 4) เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ในประเด็นการแปรรูปผลผลิตจากข้าวและการเก็บรักษาข้าวเปลือกและ 5) เรื่องการตลาด ในประเด็นของข้อมูลด้านราคาผลผลิต

4.2 แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวระดับมากใน 3 แบบดังนี้ 1) แบบรายบุคคล ต้องการสื่อที่เป็นรูปแบบการถ่ายทอดโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คนในครอบครัว ผู้นำหมู่บ้าน เกษตรกรผู้นำ และเพื่อนบ้าน ตามลำดับ ซึ่ง

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พีระชัย (2545) สื่อที่เกษตรกรเห็นว่าเหมาะสมและต้องการในงานส่งเสริมคือ สื่อวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 2) แบบกลุ่ม ต้องการสื่อที่มีรูปแบบการถ่ายทอดโดยวิธีการจัดฝึกอบรม การจัดทำแปลงสาธิต การบรรยาย และการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการตามลำดับ และ 3) แบบมวลชน ต้องการสื่อที่เป็นรูปแบบการถ่ายทอดโดยใช้ หอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง หนังสือคู่มือ โทรทัศน์ เอกสารแนะนำ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ วารสาร และโปสเตอร์ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุดลย์ (2536) ซึ่งพบว่าเกษตรกรรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ วิทยุ และจดหมายข่าว

5. สรุปผลเปรียบเทียบความต้องการความรู้และสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ที่มีลักษณะพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการผลิตข้าว ที่แตกต่างกัน

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบความต้องการความรู้และสื่อในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว โดยแบ่งเป็น 2 ด้านคือ 1) ด้านความรู้ เปรียบเทียบทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ การเลือกใช้พันธุ์ข้าว การเตรียมดินและวิธีปลูก การดูแลรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตชลประทาน การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการตลาดและ 2) ด้านสื่อการส่งเสริม เปรียบเทียบทั้งหมด 3 แบบ ได้แก่ แบบรายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลชน โดยจำแนกตาม 1) อายุ ซึ่งแม่บ้านเกษตรกรที่มีอายุไม่เกิน 35 ปี จัดอยู่ในกลุ่มอายุน้อย อายุ 36-50 ปี จัดอยู่ในกลุ่มอายุปานกลาง และ อายุ 51 ปีขึ้นไป จัดอยู่ในกลุ่มอายุมาก 2) การอพยพแรงงาน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มอพยพ และกลุ่มไม่อพยพ 3) การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกรโดยแบ่งออกเป็น การเป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 4) ผลผลิตข้าวหน้าปี โดยผลผลิตไม่เกิน 350 กก./ไร่ จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตน้อย ผลผลิต 351-450 กก./ไร่ จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตปานกลาง และผลผลิต 451 กก./ไร่ขึ้นไป

Table 5 Acquire for Knowledge and Media on Rice Production of Farmer Housewives.

Knowledge	Acquire for Knowledge		Needs for Knowledge	
	acquire	never been recieved	need	undesirable
Selection breed rice	xxx	xxx	xxx	xxx
1) resist insect	/		/	
2) check and clear out adulterated thing	/		/	
3) become environment	/		/	
4) test productivity	/			/
Treatment	xxx	xxx	xxx	xxx
1) organic fertilizer	/		/	
2) chemical fertilizer	/		/	
3) check nitrate of sodium	/		/	
4) green manure	/		/	
5) water	/			/
6) compost		/	/	
7) manure		/		/
8) plough up and over rice stubble	/			/
Prophylactic be off with pest	xxx	xxx	xxx	xxx
1) weed killer selection	/			/
2) weed	/		/	
3) diagnose	/		/	
4) parasite		/	/	
5) natural fertilizer	/		/	
Conservation soil and water	xxx	xxx	xxx	xxx
1) cover crop	/			/
2) save water	/			/
Harvest and postharvest	xxx	xxx	xxx	xxx
1) harvest		/		/
2) desiccate		/		/

จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตมากและ 5) ผลผลิตข้าวนาปรัง โดยผลผลิตไม่เกิน 550 กก./ไร่ จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตน้อย ผลผลิต 551-650 กก./ไร่ จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตปานกลาง และผลผลิต 651 กก./ไร่ขึ้นไป จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตมาก ผลการเปรียบเทียบความต้องการความรู้และสื่อในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวมีดังนี้

5.1 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามอายุ พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการแตกต่างกันดังต่อไปนี้ 1) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุมากมีความต้องการความรู้ในเรื่อง การเลือกใช้พันธุ์ข้าว มากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยและกลุ่มอายุปานกลาง 2) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุน้อยมีความต้องการความรู้ในเรื่อง การดูแลรักษา การอนุรักษ์ดินและน้ำ การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติ หลังการเก็บเกี่ยวและการตลาด มากกว่ากลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มอายุปานกลาง ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่าแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการแตกต่างกันดังนี้ 1) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มที่มีอายุปานกลางมีความต้องการสื่อประเภทวารสาร และโทรทัศน์ มากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อย 2) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุปานกลางมีความต้องการสื่อแบบรายบุคคลที่เป็นเกษตรกรผู้นำ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อนบ้าน และพนักงานขายจากบริษัทเอกชน มากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยและกลุ่มอายุมาก และ 3) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุน้อยมีความต้องการสื่อประเภทการบรรยาย การจัดทำแปลงสาธิต และการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ มากกว่ากลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มอายุปานกลาง

5.2 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามการอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น พบว่ามีความต้องการไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่ามีความต้องการแตกต่างกันดังนี้ 1) แม่บ้านเกษตรกรที่ไม่มีสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น มีความต้องการสื่อแบบรายบุคคลที่เป็นผู้นำหมู่บ้านและคนในครอบครัว และสื่อแบบกลุ่มโดยการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ มากกว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น 2) แม่บ้านเกษตรกร

ที่มีสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น มีความต้องการสื่อการประเภทหนังสือพิมพ์ มากกว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ไม่มีสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น

5.3 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร พบว่า แม่บ้านเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกรมีความต้องการความรู้ความรู้อื่นเรื่องการดูแลรักษาและการตลาด มากกว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่าแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการไม่แตกต่างกัน

5.4 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามผลผลิตข้าวนาปี พบว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวนาปีปานกลางมีความต้องการความรู้เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว มากกว่ากลุ่มที่มีผลผลิตข้าวน้อย และกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวมาก ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวนาปีน้อยและผลผลิตข้าวปานกลางมีความต้องการสื่อแบบมวลชนประเภทโปสเตอร์ มากกว่ากลุ่มที่มีผลผลิตข้าวมาก

5.5 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามผลผลิตข้าวนาปรัง พบว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวนาปรังปานกลางและกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวมากมีความต้องการความรู้เรื่องการดูแลรักษา มากกว่ากลุ่มที่มีผลผลิตข้าวน้อย ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวนาปรังปานกลางและผลผลิตข้าวมากมีความต้องการสื่อแบบมวลชนประเภทเอกสารแนะนำ มากกว่ากลุ่มที่มีผลผลิตข้าวน้อย

สรุป

แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการความรู้ระดับมาก ในประเด็นต่างๆ ของแต่ละเรื่องดังนี้

1. เรื่องการเลือกพันธุ์ข้าว ในประเด็นการเลือกพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลง การตรวจหาและ

กำจัดสิ่งปลอมปน และการเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพดินและน้ำ

2. เรื่องการดูแลรักษา ความรู้ในประเด็น การตรวจปุ๋ยปลอม การใช้น้ำชีวภาพแก่ข้าว สูตรปุ๋ยเคมีที่ควรใช้ การใช้น้ำหมัก และการใช้ปุ๋ยพืชสด

3. เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ความรู้ในประเด็น การใช้สารสกัดธรรมชาติ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช การตรวจวินิจฉัยโรค การใช้ตัวห้ำตัวเบียน และการใช้กำจัดแสงไฟล่อแมลง

4. เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ความรู้ในประเด็นการแปรรูปผลผลิตจากข้าว และการเก็บรักษาข้าวเปลือก

5. เรื่องการตลาด ความรู้ในประเด็น ข้อมูลด้านราคาผลผลิต แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวระดับมากในประเด็นต่างๆ ของแต่ละแบบดังนี้

1. **แบบรายบุคคล** ในประเด็น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คนในครอบครัว ผู้นำหมู่บ้าน เกษตรกรผู้นำ และเพื่อนบ้าน

2. **แบบกลุ่ม** ในประเด็น การจัดทำแปลงสาธิต การสาธิตวิธีปฏิบัติ การบรรยาย และการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ

3. **แบบมวลชน** ในประเด็น หอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง หนังสือคู่มือ โทรทัศน์ เอกสารแนะนำ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ วารสารและ โปสเตอร์

ข้อเสนอแนะ

ด้านการส่งเสริมความรู้ แม่บ้านเกษตรกรควรได้รับคำแนะนำเรื่องต่อไปนี้

1) การเลือกพันธุ์ข้าว ในประเด็นการเลือกพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลง การตรวจหาและกำจัดสิ่งปลอมปน และการเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพดินและน้ำ

2) การดูแลรักษา ในประเด็น การตรวจปุ๋ยปลอม การใช้น้ำชีวภาพแก่ข้าว สูตรปุ๋ยเคมีที่ควรใช้ การใช้น้ำหมัก และการใช้ปุ๋ยพืชสด ซึ่งจะช่วยลดการใช้ปุ๋ย

ซึ่งมีราคาแพง และลดการเสื่อมสภาพของดิน โดยเน้นส่งเสริมความรู้เรื่องการใช้น้ำหมักให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยเนื่องจากมีความต้องการมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มที่มีอายุปานกลาง

3) การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ในประเด็นการใช้สารสกัดธรรมชาติ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช การตรวจวินิจฉัยโรค การใช้ตัวห้ำตัวเบียน และการใช้กับดักแสงไฟล่อแมลง โดยเน้นส่งเสริมความรู้ทั้ง 5 ประเด็นให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยเนื่องจากมีความต้องการมาก

4) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ในประเด็นการแปรรูปผลผลิตจากข้าว และการเก็บรักษาข้าวเปลือก ให้กับแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้แม่บ้านเกษตรกรมีอาชีพเสริมและมีรายได้เพิ่มจากการทำนา

5) การตลาด ในประเด็นข้อมูลด้านราคาผลผลิต โดยเน้นส่งเสริมความรู้เรื่องนี้ให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยเนื่องจากมีความต้องการมากกว่ากลุ่มอายุอื่น

ด้านรูปแบบวิธีการส่งเสริมความรู้การผลิตข้าวแก่แม่บ้านเกษตรกร

1) สื่อบุคคล ควรเน้นถ่ายทอดความรู้ผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำชุมชนเป็นหลัก

2) สื่อแบบกลุ่ม โดยถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการจัดทำแปลงสาธิต การสาธิตวิธีปฏิบัติ เนื่องจากเป็นสื่อที่ทำให้แม่บ้านเกษตรกรได้มีส่วนร่วม และได้ทดลองลงมือปฏิบัติจริง โดยเน้นถ่ายทอดวิธีการจัดทำแปลงสาธิตให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยเนื่องจากมีความต้องการมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มอายุมากและปานกลาง

3) แบบมวลชน ควรเน้นถ่ายทอดความรู้ผ่านหอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ เพราะเป็นสื่อที่แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการมากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนศ อรรถวิภาคไพศาล. 2545. ความต้องการความรู้ทางการเกษตรและเคหกิจเกษตรของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในภาคใต้. วารสารเพื่อการพัฒนา. 3 (1) : 25-30.
- ณรงค์ สมพงษ์. 2535. สื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- ทรงยุทธ ชันติประกอบ. 2540. ความต้องการบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ร่วมโครงการเร่งรัดการผลิตข้าวหอมมะลิในจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- พีระชัย พิศชนวนชม. 2545. การรับสื่อภาคการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช. 2539. การสื่อสารกับการพัฒนาการเกษตร. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า. 14 (2) : 48-51.
- สำนักชลประทานที่ 6 ขอนแก่น. 2549. เอกสารแนะนำโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น สำนักชลประทานที่ 6. ขอนแก่น: กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (แผ่นพับ).
- สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น. 2550. สรุปสถานการณ์ข้าว ปี 2549. ขอนแก่น: สำนักงาน. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2549. ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าการเกษตร. แหล่งข้อมูล: http://www.oae.go.th/oae_go_th. ค้นเมื่อ 22 เมษายน 2550.
- โสภณ ยอดพรหม. 2546. ความต้องการบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ร่วมโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ในจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- อดุลย์ อภินันท์, ฉลอง บุญธรรมเจริญ, สุภัควดี อภินันท์, ประภัสสร เตชะประเสริฐวิทยา และสมพงษ์ เอี่ยมวิริยวัฒน์. 2536. การใช้สื่อเพื่อรับข่าวสารข้อมูลการเลี้ยงปลาของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารแก่นเกษตร. 3 (21): 199-190.
- Yamane, T. 1967. Elementary Sampling Theory. NJ: Prentice-Hall, Inc.